

गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण
महामंडळामार्फत राज्यातील ऊसतोड
कामगारांना शिधासंच वाटप करण्यासाठी
प्रशासकीय मान्यता प्रदान करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक- ऊकाकम- २०२६/प्र.क्र.२९/महामंडळे,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय विस्तार इमारत, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक :- १२ फेब्रुवारी, २०२६.

- वाचा :- १. शासन निर्णय क्र.असंका-१११९/प्र.क्र.११०/काम-७ अ, दि.१३ सप्टेंबर, २०१९.
२. शासन निर्णय क्र.बैठक-२०२०/प्र.क्र.१४/महामंडळे, दि.२१ सप्टेंबर, २०२१.
३. शासन निर्णय क्र.संकीर्ण-२०२१/प्र.क्र.५३/महामंडळे, दि.६ जानेवारी, २०२२.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्यामध्ये साखर उद्योग हा एक प्रमुख उद्योग असून सद्यःस्थितीमध्ये राज्यात कार्यरत सहकार क्षेत्रातील व खाजगी क्षेत्रातील साखर कारखान्यांमध्ये ऊसतोड कामगार काम करतात. बहुतांश ऊसतोड कामगार हे राज्यातील विविध जिल्ह्यांत स्थलांतरीत होऊन काम करतात. उस तोडणी कामगारांना महाराष्ट्र राज्य साखर कारखाना संघाच्या स्तरावरून होणाऱ्या सामंजस्य करारानुसार मजूरी व अन्य लाभ देण्यात येत असले तरीही त्यांना व त्यांच्या पाल्यांना तसेच कुटूंबियांना सामाजिक योजनांचे लाभ मिळत नाहीत. या ऊसतोड कामगारांचे व पर्यायाने त्यांच्या कुटूंबियांचे जीवन अस्थिर व अत्यंत हलाखीचे असल्यामुळे त्यांचे जीवन सुखकारक करून त्यांचे राहणीमान उंचावून आयुष्य स्थिर व सुरक्षित करण्यासाठी ऊस तोडणी व्यवसायातील ऊसतोड कामगारांना विविध कल्याणकारी योजनांचा लाभ देण्यासाठी दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१९ अन्वये गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण महामंडळ स्थापन करण्यात आले आहे.

ऊसतोड हंगाम सुरु असताना किंवा गाळप हंगामाला जाण्यापूर्वी ऊसतोड कामगारांच्या कुटुंबात विविध सण-उत्सव (जसे की दिवाळी, दसरा इत्यादी) उत्साहाने साजरे करण्यात येतात. राज्यातील ऊसतोड कामगारांना सण-उत्सव उत्साहाने साजरे करण्याकरीता प्रोत्साहनपर लाभ देण्याच्या उद्देशाने किमान एका मोठ्या सणासाठी "शिधासंच" वाटप करण्याच्या गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण महामंडळाच्या प्रस्तावास प्रशासकीय मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील ऊसतोड कामगारांना सण-उत्सव उत्साहाने साजरे करण्याकरीता प्रोत्साहनपर लाभ देण्याच्या उद्देशाने किमान एका मोळ्या सणासाठी "शिधासंच वाटप" करण्याबाबत प्रशासकीय मान्यता देण्यात येत आहे. सदर शिधासंच वाटप करण्याबाबत गोपीनाथ मुंडे ऊसतोड कामगार कल्याण महामंडळाच्या संचालक मंडळाच्या बैठकीमध्ये एकूण ४ लाख लाभार्थ्यांना लाभ देण्याबाबत मान्यता प्रदान करण्यात आली आहे. तथापि, प्रथम टप्प्यामध्ये १ लाख लाभार्थ्यांना व उर्वरित लाभार्थी संख्येनुसार टप्प्याटप्प्याने सदर "शिधासंच" वेळोवेळी शासन मान्यतेनुसारच वाटप करण्यात येईल. याबाबत होणारा खर्च हा महामंडळाकडे उपलब्ध असलेल्या तरतुदीमधून भागविण्यात यावा. त्याअनुषंगाने सदर शिधा संचांचे पुरवठा करण्यासाठी निविदा प्रक्रिया राबविण्याची कार्यवाही महामंडळाकडून करण्यात यावी. तदनंतर निम्नतम दर प्राप्त ई-निविदा धारकांचा प्रस्ताव शासन मान्यतेस्तव सादर करण्यात यावा.

अ.क्र.	बाब	तपशील
१.	नाव	"शिधासंच वाटप"
२.	अर्थसाहय	राज्य शासन व साखर कारखान्यांकडून रु.१० प्रति टनाप्रमाणे मिळणाऱ्या निधीमधून
३.	कर्ज रक्कम/ अनुदान	प्रस्तावित प्रमाणे
४.	लाभार्थी संख्या (प्रथम टप्प्यामध्ये)	१,००,००० लाभार्थी
५.	सहभाग	१. साखर कारखान्यांकडून प्राप्त निधीमधून ५० % अनुदान २. राज्य शासनाकडून प्राप्त निधीमधून ५० % अनुदान एकूण अनुदान - १०० %

GEM पोर्टलवरील वस्तुंची अंदाजित किंमत खालीलप्रमाणे आहे:-

अ.क्र.	वस्तूंची नावे	प्रमाणे (प्रति किलो/लिटर)	एकूण अंदाजित किंमत * (रुपये)
१.	साखर	२ किलो	रु.१००/-
२.	खाद्यतेल	१ लिटर	रु.२००/-
३.	चना डाळ	१ किलो	रु.१२०/-
४.	मैदा	१ किलो	रु.६०/-
५.	रवा	१ किलो	रु.४०/-
६.	पोहे	१ किलो	रु.९०/-
	एकूण	७ किलो	रु.६९०/-

- वस्तूंच्या किंमतीत किरकोळ बदल संभवतो.

शिधासंच एकूण लाभार्थ्याचा अंदाजित आर्थिक भार खालीलप्रमाणे :-

अ.क्र.	एकूण जिल्हे	लाभार्थी संख्या	अंदाजित किंमत प्रति संच (रुपये)	वस्तूंची एकूण रक्कम (रुपये)
१.	बीड	२२,०००	६९०	रु.१,३४,२०,०००
२.	नाशिक	७,५००	६९०	रु.४५,७५,०००
३.	लातूर	११,२५०	६९०	रु.६८,६२,५००
४.	धाराशिव	८,७५०	६९०	रु.५३,३७,५००
५.	छत्रपती संभाजीनगर	११,२५०	६९०	रु.६८,६२,५००
६.	नांदेड	७,५००	६९०	रु.४५,७५,०००
७.	जळगाव	८,०००	६९०	रु.४८,८०,०००
८.	जालना	८,७५०	६९०	रु.५३,३७,५००
९.	अहिल्यानगर	८,७५०	६९०	रु.५३,३७,५००
१०.	परभणी	६,२५०	६९०	रु.३८,९२,५००
	एकूण	१,००,०००		रु.६,९०,००,०००
उपरोक्त नमूद १० जिल्हे व राज्यातील इतर सर्व जिल्हयांतील ऊसतोड कामगार लाभार्थ्याच्या आकडेवारीनुसार सदर “शिधासंच” टप्प्याटप्प्याने वाटप करण्यात येईल.				

शिधासंच वाटप करण्याबाबतच्या अटी व शर्ती :-

१.	लाभार्थी ऊसतोड कामगार असावा व त्यासंबंधीचे ग्रामसेवक यांचे ओळखपत्र /प्रमाणपत्र असावे.
२.	सदर लाभ मिळविण्यासाठी सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण विभाग यांच्याकडे विहित नमुन्यातील मागणी अर्ज भरून देणे आवश्यक राहील.
३.	जिल्हा स्तरावर सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण समन्वय अधिकारी (नोडल ऑफिसर) राहील.
४.	मा. जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीमध्ये जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी, जिल्हा परिषद तसेच सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण इ. चा समावेश असावा.
५.	ऊसतोड कामगार व कुटुंबियांसाठी शिधासंच वाटप पुरविण्याबाबत सामाजिक न्याय विभाग किंवा महामंडळाचे मुख्यालय स्तरावरून ई निविदा/GEM पद्धतीचा अवलंब करावा.
६.	शिधासंच वाटप करण्याबाबतची निविदा स्वीकृत करण्यापूर्वी शिधासंच वाटप संचामधील वस्तूच्या दर्जावी शासन मान्य प्रयोग शाळेकडून तपासणी करणे आवश्यक राहील.
७.	वस्तू व सेवा कर वगळता पुरवठा, वाहतुक, साठवणूक, विमा, वितरण, फोटो, मनुष्यबळ पुरवठा इ. सर्व खर्चाचा शिधासंच वाटप संचाच्या दरामध्ये समावेश राहील.
८.	शिधासंच वाटप संचातील वस्तूंवर महामंडळाचे नाव नक्षीदार छापणे आवश्यक राहील.
९.	निवड झालेल्या लाभार्थीस शिधासंच प्राप्त झाल्यानंतर सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण यांचे मार्फत पावती घेऊन त्यांच्या शिफारसीने देयकाचे अदायगी करण्याकरिताचा प्रस्ताव महामंडळाच्या मुख्य कार्यालयास प्राप्त झाल्यानंतर देयकांचे अदायगी करण्यात येईल.

१०.	शिधासंच वितरीत करताना ऊस्तोड कामगार लाभार्थीचे छायाचित्र काढणे आवश्यक राहील.
११.	शिधासंच वाटप सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण यांच्या कार्यालयामार्फत शिबिर घेऊन किंवा गळीत हंगामाच्या कालावधीमध्ये स्थळावर जाऊन वितरीत करण्यात यावे.
१२.	शिधासंच वाटप पुरवठा करण्याची कार्यवाही निश्चित केलेल्या कंपनीने विहित मुदतीत करणे बंधनकारक राहील.
१३.	सदर लाभ हा कुटुंबातील केवळ एकाच ऊस्तोड कामगारास एकदाच देण्यात येईल.

अंमलबजावणी करावयाची कार्यपद्धती

१.	प्रस्तावित योजना जिल्हास्तरावर दिनांक ४ ऑगस्ट २०२१ रोजीच्या शासन निर्णयाद्वारे स्थापन केलेल्या मा. जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठित केलेल्या समितीमार्फत पात्र लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.
२.	लाभार्थी निवड समितीमध्ये सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण सदस्य सचिव राहतील व समाज कल्याण अधिकारी जिल्हा परिषद सदस्य असतील.
३.	महामंडळाचे जिल्हास्तरावर स्वतंत्र जिल्हा कार्यालय नसल्यामुळे सदरची योजना सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण यांच्यामार्फत राबविण्यात येईल.
४.	पात्र लाभार्थी निवडसमितीने निवड केलेल्या लाभार्थ्यांस योजनेचा लाभ वस्तू स्वरूपात वितरीत करण्यात येईल.
५.	शिधासंच वाटपात कोणतीही अनियमितता होणार नाही याची जबाबदारी संबंधित सहाय्यक आयुक्त समाज कल्याण यांची असेल.

२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक २०२६०२१२११०९१७२२ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सतीश खैरमोडे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रति,

१. आयुक्त, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
२. व्यवस्थापकीय संचालक, गोपीनाथ मुंडे ऊस्तोड कामगार महामंडळ (मर्या.) पुणे.
३. सह सचिव/उप सचिव (महामंडळ), सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई,
४. सर्व सहाय्यक आयुक्त, समाज कल्याण विभाग
५. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता/लेखा परिक्षा) महाराष्ट्र १/२, मुंबई/नागपूर.
६. निवड नस्ती- कार्यासन (महामंडळ)